

Ympäristövaliokunnalle 19.11.2024

HE 136/2024 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksella annetun lain kumoamisesta

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (Ara)

Kimmo Huovinen, apulaisjohtaja

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (Ara) kirjallinen lausunto ympäristövaliokunnalle laista Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksella annetun lain kumoamisesta.

Lausunnon yhteenveto

Virasto edesauttaa lakiesityksen mukaisten muutosten toteuttamista yhdessä ympäristöministeriön kanssa. Samalla virasto esittää edelleen huolensa muutoksen aikataulusta, sen aiheuttamista kustannuksista, toiminnan jatkuvuuden vaarantumisesta, palveluiden heikentymisestä sekä henkilöstölle aiheutuvista muutoksista ja niiden vaikutuksista. Virasto korostaa hyvän henkilöstöpolitiikan ja henkilöstön tilanteen huomioon ottamista.

Muutoksen keskeinen perustelu on ollut hallinnon uudistaminen ja tehostaminen sekä tätä kautta saatavat valtion toimintamenojen säästöt.

1. **Ara on sitoutunut säästötavoitteisiin ja hallinnon kehittämiseen, ja se on jo toteuttanut sille kohdennetut säästötavoitteet.** Ara on sopeutustoimena vähentänyt henkilöstöä 25 prosentilla kuluvan vuoden aikana. Vähennys vastaa Aralle asetettua tuottavuusohjelman vuoden 2027 tasoa.
2. **Siirron kustannuksiksi on arvioitu yli 1 miljoona euroa eikä säästöistä ja tehokkuusvaikutuksista ole esitetty tarkempia arvioita.**
3. **Kiire vaarantaa elvytyksen.** Kiireellä vaarannetaan nykyinen Aran toimeenpanema rakennusalan elvytys. Ainoa kiireelliselle aikataululle esitetty perustelu on hankkeen käsittely budjettilakina, mitä esimerkiksi oikeusministeriö arvostelee lausunnossaan.
4. **Valtionhallinnossa pitäisi tavoitella hyvää henkilöstöpolitiikkaa, johtamista ja henkilöstön tilanteen huomioon ottamista muutostilanteissa.** Lakiesityksen mukainen viraston lakkauttaminen ja tehtävien siirto nopealla aikataululla heti Aran viime kesänä tekemien sopeutusten jälkeen ei näyttäydy hyvänä valtionhallinnon henkilöstöpolitiikkana eikä hallittuna toimintojen kehittämisenä. Epävarmuus työntekoon liittyvistä käytännöistä ja työpaikan siirrosta Lahdessa toimivasta Arasta Helsingissä toimivaan ministeriöön vaikuttaa henkilöstöön.

Hyvän hallinnon kehittämisen periaatteiden toteutumiseksi ja kustannusten säästämiseksi Ara esittää, että siirto olisi perusteltua toteuttaa 1.1.2026 alkaen samanaikaisesti Valtion asuntorahaston lakkauttamisen kanssa.

Koko lausunto

Tausta ja tavoite

Lakiesitysten mukaan Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (Ara) itsenäisenä virastona lakkautettaisiin ja tehtävät siirrettäisiin ympäristöministeriöön. Muutoksessa Aran nykyinen henkilöstö siirrettäisiin hallinnollisesti ympäristöministeriöön.

Tavoitteena on, että toiminnan uudelleen organisoinnilla lisätään toiminnan tuottavuutta ja saadaan synergiaetuja ympäristöministeriön kanssa yhteisillä hallinto- ja tukipalveluilla, johon kuuluvat myös valtioneuvoston kanslian ministeriöille tuottamat palvelut. Lisäksi siirron tavoitteena on valtion asuntopolitiikan toimeenpanon tehokas strateginen ohjaus ja seuranta.

Lausunto

Ara on sitoutunut valtiontalouden säästötavoitteisiin ja hallinnon kehittämiseen

Muutoksen keskeinen perustelu on ollut hallinnon uudistaminen ja tehostaminen sekä tätä kautta saatavat valtion toimintamenojen säästöt. Viraston toimintamenobudjetti valtion talouden kehyslaskelmassa vuodelle 2025 oli 6 172 000 euroa ja 5 867 000 euroa vuodelle 2027.

Virasto sopeutti kuluvan vuoden aikana toimintaansa vastaamaan tulevia vähennyksiä. Ara kävi keväällä 2024 yhteistoimintaneuvottelut, joiden seurauksena 16 virkasuhdetta vähennettiin. Vähennys vastaa noin 25 % henkilöstöstä. Vähennys vastasi myös Aralla asetettua tuottavuusohjelman tavoitetta vuoden 2027 tasolla. Virkasuhteessa on tällä hetkellä 55 henkilöä.

Aran henkilöstö toteuttaa pääosin viraston lakisääteisiä tehtäviä, ja hallinto- ja tukipalveluissa toimii ainoastaan muutama henkilö. Suurimman osan henkilöstöön, talouteen ja tietojärjestelmiin liittyvistä palveluista tuottavat valtion yhteiset palvelukeskukset, Palkeet ja Valtori. Aralla on sen omaan toimintaan liittyviä tietojärjestelmiä, kuten rahoitushakujärjestelmä, joiden parissa työskentelee 4 tietohallintoasiantuntijaa. Virasto toimii Lahdessa valtionhallinnon yhteisessä työtilassa-

Kuten hallituksen esityksen perusteluissakin todetaan, Aran tehtäviä ja toimintoja olisi ollut mahdollista kehittää ilman viraston lakkauttamista. Myös Ara katsoo, että sen olisi ollut mahdollista toteuttaa asetettuja tehtäviä erillisenä virastona tehokkaasti hyvän hallinnon periaatteiden mukaan ympäristöministeriön ohjauksessa. Vaikka Ara on kooltaan pienentynyt, se on yhä kaksi kertaa suurempi kuin esimerkiksi itsenäisenä virastona toimiva Rahoitusvakuusvirasto. Myös esimerkiksi Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) on Araa pienempi erillinen virasto.

Ara olisi toivonut, että saavutettavista säästöistä ja tehokkuusvaikutuksista olisi esitetty laskelmia tai tehty tarkempia arvioita siitä, millä tavoin tehtävien siirto ja keskuksen perustaminen osaksi ympäristöministeriötä lisää tehokkuutta. Siirron kustannuksiksi on arvioitu noin 1 miljoona euroa.

Muutos tulisi toteuttaa hallitusti sekä asiakkaiden että henkilöstön kannalta

Aralle ja sen henkilöstölle on tärkeää, että suunniteltu siirto toteutuisi mahdollisimman sujuvasti ja että toiminta jatkuisi mahdollisimman pienin häiriöin. Ara pitää ehdotettua aikataulua edelleen kiireellisenä, vaikka esityksessä on kahden kuukauden lisäaika lakiluonnokseen verrattuna. Vaikka joitakin siirtoon liittyviä valmisteluja on päästy tekemään, monet asiat ovat edelleen ratkaisematta ja joidenkin toimenpiteiden valmistuminen on epävarmaa. Muutosta koskevat yhteistoimintaneuvottelut ovat alkaneet ja niiden on tarkoitus päättyä 17.12.2024.

Korkotukihankkeilla on tällä hetkellä poikkeuksellisen suuri merkitys talonrakennukselle, koska vapaarahoitteista asuntotuotantoa ei juuri käynnisty vielä tänä vuonna eikä nousu ennusteiden mukaan tule olemaan merkittävää ensi vuonnakaan. Rakentamisen korkotukilainoitukseen liittyvät elvytystoimenpiteet ovat huipussaan tällä hetkellä ja ensi vuoden aikana. Suuren muutoksen nopea toimeenpano samaan aikaan voi vaarantaa toiminnan sujuvuuden ja jatkuvuuden.

Siirrosta osaksi ympäristöministeriötä aiheutuu kustannuksia, joiden määrään vaikuttaa myös se, missä aikataulussa ja millä tavoin muutokset toteutetaan. Erityisesti tietojärjestelmiin liittyviä muutoksia ei ole mahdollista toteuttaa kuin niin sanotulla minimimuutosperiaatteella, ja näihin tullaan tarvitsemaan pitkiäkin siirtymäaikoja toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi.

Ara on sopeuttanut toimintaansa pienentyvien toimintamäärärahojen mukaiseksi muun muassa viime kevään yhteistoimintaneuvotteluissa. Lakiesityksen mukainen viraston lakkauttaminen ja tehtävien siirto nopealla aikataululla heti sopeutusten jälkeen ei näyttäydy hyvänä valtionhallinnon henkilöstöpolitiikkana eikä hallittuna toimintojen kehittämisenä.

Epävarmuus työntekoon liittyvistä käytännöistä vaikuttaa henkilöstöön. Ara toimii nykyisin Lahdessa ja ympäristöministeriö Helsingissä, ja vain 14 Aran nykyistä työntekijää noin 55:stä asuu ympäristöministeriön työssäkäyntialueella. Kyse on monen työntekijän näkökulmasta alueellistamisesta Helsinkiin, vaikka varsin laaja etätyön mahdollisuus myös osana ministeriötä helpottaisi tilannetta.

Kiireellistä aikataulua ei ole perusteltu ja säästöjä nopeasta muutoksesta ei synny

HE 136/2024 mukaan ”lähes jokainen lausunnonantaja toi esiin huolen siitä, että Aran lakkauttaminen toteutetaan liian tiukassa aikataulussa”. Kiireelliselle aikataululle ei ole esitetty perusteluita. Ainoa esitetty perustelu on hankkeen käsittely budjettilakina, mitä esimerkiksi oikeusministeriö arvostelee lausunnossaan: ”on varsin kyseenalaista, voidaanko tällaista lainvalmistelua pitää tarkoituksenmukaisena tai hyvää lainvalmistelutapaa edustavana”.

Kiireellä vaarannetaan nykyinen Aran toimeenpanema rakennusalan elvytys, ja se aiheuttaa myös lisäkustannuksia. Aran toimitilat ovat Lahdessa valtion virastotalossa. Vuokrasopimuksen irtisanomisaika on 12 kuukautta. Näistä tiloista on joka tapauksessa maksettava vuokraa ensi vuoden ajan.

Aiemmissa merkittävässä muutoksissa annettiin aikaa muutokselle. Laki Valtion asuntorahasto -virastosta nykyiseen Araan käsiteltiin eduskunnassa syksyllä 2006, mutta muutosten toimeenpanon turvaamiseksi laki astui voimaan vasta vuoden 2008 alusta. Kun virasto alueellistettiin Helsingistä Lahteen, valtioneuvoston periaatepäätös tehtiin syksyllä 2005 ja virasto aloitti Lahdessa kesällä 2008.

Aikataulun siirtäminen vuoden 2026 alkuun olisi perusteltua

Hyvän hallinnon kehittämisen periaatteiden toteutumiseksi ja kustannusten säästämiseksi Ara esittää, että siirto olisi perusteltua toteuttaa 1.1.2026 alkaen samanaikaisesti Valtion asuntorahaston lakkauttamisen kanssa.